

Dragan Erceg, dipl. iur.¹
Željko Deković, mag. oec.¹

ZAKONSKI OKVIR UGOVARANJA PROMJENJIVE KAMATNE STOPE KOD POTROŠAČKOG KREDITIRANJA

Stručni rad / Professional paper
UDK 336.781.5

Referentne kamatne stope koje se rabe kao ugovoreni parametri o kojima ovisi kretanje kamatne stope tijekom ugovornog kreditno-potrošačkog odnosa korisne su dok se mogu smatrati pouzdanima i nepristranima. Jedan od najvažnijih uvjeta jest njihov transparentan izračun i laka dostupnost, te da su javna objavljena. Ako se potrošački ugovor temelji na pouzdanoj referentnoj kamatnoj stopi, niti jedna strana ne može utjecati na dogovorenu kamatnu stopu. To znači da se pouzdanom referentnom kamatnom stopom može osigurati nepristrana i nesporna vrijednost ugovornih prestacija. Prema Zakonu o potrošačkom kreditiranju kreditne institucije kod kredita s promjenjivom kamatnom stopom definiraju parametar koji prate u kontekstu donošenja odluke o njezinoj korekciji, a on mora biti jasan i poznat potrošačima. Kreditne institucije mogu izabrati jedan od parametara propisanih Zakonom – referentne kamatne stope EURIBOR, LIBOR, NRS, prinos na trezorske zapise Ministarstva financija i prosječne kamatne stope na depozite građana u danoj valuti. Nacionalna referentna stopa – NRS, jedna je od značajnijih referentnih kamatnih stopa u Republici Hrvatskoj koju je izračunavala i objavljivala Hrvatska udruga banaka (HUB) zaključno s izvještajnim datumom 31. prosinca 2019. Od 31. ožujka 2020. podatke o NRS-u izračunava i objavljuje HNB na svojoj internetskoj stranici. Autori na kraju navode prednosti i nedostatke parametara za primjenu promjenjive kamatne stope, te ukazuju na mogućnost izbjegavanja ugovaranja promjenjive stope, ali i cijenu toga.

Ključne riječi: kamate, kredit, ugovor, promjenjiva kamatna stopa, parametar.

1. Uvod

Problematika ugovaranja promjenjivih kamatnih stopa, odnosno utvrđivanja parametara za promjenu kamatnih stopa, već je dulje vrijeme prisutna u teoretskoj i praktičnoj analizi uvjeta kreditiranja u Hrvatskoj. Međutim, rijetko se, uglavnom iz interesnih razloga, analize o kamatnim stopama objektiviziraju na cijenu izvora financiranja iz kojih banke odobravaju kredite, te uvjete i postupke promjene kamatnih stopa.

Ova je tema posebno potencirana zbog trenda smanjivanja kamatnih stopa na hrvatskom bankarskom tržištu koji je prisutan već godinama, a posebice nakon uvođenja nove €STR (eng. *euro short-term rate* - euro kratkoročna stopa) referentne kamatne stope od strane

¹ Veleučilište u Šibeniku

Europske središnje banke, te nemogućnosti korištenja ZIBOR-a od 1. siječnja 2020., indeksa koji je služio kao jedna od referentnih kamatnih stopa na hrvatskom tržištu.

Parametri u Hrvatskoj uz koje se mogu vezati promjene varijabilnih kamatnih stopa u ugovorima o potrošačkom kreditiranju definirani su odredbama Zakona o potrošačkom kreditiranju² (u daljnjem tekstu: ZPK) : referentne kamatne stope (npr. EURIBOR, LIBOR), nacionalna referentna stopa prosječnog troška financiranja (u daljnjem tekstu: NRS), prinos na Trezorske zapise Ministarstva financija ili prosječna kamatna stopa na depozite građana u odnosnoj valuti.

2. Osnovna načela promjene kamatnih stopa u Hrvatskoj

Visina kamatnih stopa određuje se odlukom o kamatama pojedine kreditne institucije, a promjene kamatnih stopa ovise ponajprije o promjenama tržišnih okolnosti koje određuju uvjete pod kojima banke mogu pribaviti izvore financiranja na domaćem i inozemnom tržištu, te o kreditnom riziku države. Pored utjecaja kretanja tržišnih parametara, uključujući parametar kreditne rizičnosti Republike Hrvatske, na promjene kamatnih stopa općenito utječe i regulatorni trošak poslovanja banaka, odnosno financijski efekti promjena zakonske i podzakonske regulative koja ima utjecaja na cijenu izvora sredstava banaka, kao i na prihode iz njenih kreditnih plasmana.

Potrošačko kreditiranje sukladno odredbi članka 2. stavka 15. ZPK jest pravni posao kojim se jedna ugovorna strana obvezuje drugoj staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a druga se obvezuje plaćati ugovorene kamate, odnosno ugovorene naknade, te iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoreno, kao i svaki drugi pravni posao, koji je po svojoj gospodarskoj biti jednak ovome.

Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju (u daljnjem tekstu: ZSPK)³ za ovu vrst kreditiranja potrošača precizira obveze kreditne institucije ako ugovara primjenu promjenjive kamatne stope.

Člankom 11. a Zakona o izmjenama i dopunama ZPK⁴ te člankom 24. ZSPK propisane su sljedeće obveze kreditnih institucija u slučaju ugovaranja promjenjive kamatne stope:

- a) definirati parametar koji prati u kontekstu donošenja odluke o korekciji promjenjive kamatne stope, a koji je jasan i poznat potrošačima,
- b) kvalitativno i kvantitativno razraditi uzročno-posljedične veze kretanja definiranog parametra i utjecaja tih kretanja na visinu promjenjive kamatne stope i
- c) odrediti u kojim se razdobljima razmatra donošenje odluke o korekciji visine kamatne stope (koje je bazno razdoblje, te koja su referentna razdoblja).

Za sve postojeće ugovore o kreditu sklopljene do stupanja na snagu ZPK-u⁵, u kojima nisu definirani parametri i njihove uzročno posljedične veze, vjerovnici su bili obvezni sukladno

² Narodne novine br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15, 52/16.

³ Članak 24. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju, Narodne novine br. 101/17, na snazi od 20.10.2017.

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju, Narodne novine br. 143/13.

⁵ NN br. 143/13, 101/17.

ZPK-u, definirati parametar koji se rabi za korekciju promjenjive kamatne stope, i to jednu od sljedećih varijabli:

- referentnu kamatnu stopu (*EURIBOR, LIBOR*) ili
- nacionalnu referentnu kamatnu stopu (NRS) ili
- prinos na Trezorske zapise Ministarstva financija ili
- prosječnu kamatnu stopu na depozite građana u odnosnoj valuti.

Specifičan trenutak primjene odredbi iz ZPK, uz trenutačno rekordno niske razine parametra poput *EURIBOR*-a, rezultirao je u Hrvatskoj kreditima koji imaju iskazan razmjerno velik fiksni dio. S tim u skladu, znatniji rast *EURIBOR*-a brzo bi rezultirao razmjerno visokim kamatnim stopama na takve kredite⁶.

U postupku mijenjanja promjenjivih kamatnih stopa, kao i definiranje parametara temeljem kojih se provodi promjena⁷, vjerovnik je dužan obavijestiti potrošača o svim promjenama tih stopa, u pismenom obliku ili nekom drugom trajnom mediju, najmanje 15 dana prije nego što se one počnu primjenjivati.

2.1. Promjenjivi i fiksni dijelovi kamatnih stopa

Za razumijevanje i analizu kretanja kamatnih stopa potrebno je razumjeti strukturu kamatne stope koja se primjenjuje na odobrene potrošačke kredite. Ekonomski gledano, poslovne banke formiraju ponudu s obzirom na tri glavne odrednice kamatne stope: trošak izvora, regulatorni trošak i kamatnu maržu (eng. *spread*). Tako definirana kamatna marža sadržava zahtijevanu premiju za rizik, dio za pokrivanje operativnih troškova i naravno, očekivanu zaradu kreditne institucije⁸.

Kamatne stope na kredite, sukladno ZPK-u i ZSPK-u, sastavljene su od promjenjivog i fiksnog dijela⁹. Promjenjiva kamatna stopa definira se kao zbroj ugovorenog parametra i fiksnog dijela kamatne stope koji ne smije rasti tijekom otplate kredita i koji se mora ugovoriti zajedno s parametrom¹⁰. Promjenjivi (varijabilni) dio kamatne stope na kredite jest ugovoreni parametar, ili više njih, čija je promjena neovisna o volji ugovornih strana, a koji mora biti jasan i poznat potrošačima.

Ugovorima o kreditu s promjenjivom kamatnom stopom ugovaraju se promjenjivi elementi, odnosno parametri (promjenjivi dio kamatne stope), na temelju kojih se dodatkom ugovorenog fiksnog dijela kamatne stope izračunava promjenjiva kamatna stopa.

Način izračuna promjenjive kamatne stope je sljedeći:

$$K = p + m$$

K – promjenjiva kamatna stopa

p – referentna kamatna stopa

m – fiksni dio kamatne stope

⁶ <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).

⁷ Članak 11a Zakona o izmjenama i dopunama ZPK i članak 24 i 25 ZSPK.

⁸ <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).

⁹ Članak 2. st.10. ZPK- a) precizira da je kamatna stopa izražena kao fiksni ili varijabilni postotak koja se primjenjuje godišnje na iznos dobivenog kredita.

¹⁰ Članak 24., stavak 2. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju.

Fiksni (nepromjenjivi) dio promjenjive kamatne stope jest ugovoreni broj postotnih poena, koji se ne mijenja tijekom korištenja, odnosno otplate kredita. Primjerice, ako se kamatna stopa na kredite ugovorno izražava kao šestomjesečni *EURIBOR* + 2,00 p.p., šestomjesečni *EURIBOR* je varijabilni (promjenjivi) dio kamatne stope, dok je 2,00 p.p. fiksni (nepromjenjivi) dio kamatne stope. Ta se dva dijela kamatne stope zbrajaju i čine kamatnu stopu. Pod pretpostavkom da je visina *EURIBOR*-a 0,20 p.p., kamatna će stopa u navedenom primjeru iznositi 2,20 p.p.

Fiksni dio kamatne stope u postotnom iznosu trebao bi predstavljati parametre neovisne o tržišnim kretanjima, te uključivati premiju rizika na dane kredite i kamatnu maržu poslovnih banaka. Svi drugi uvjeti određivanja visine kamatne stope na kredite, koji općenito mogu utjecati na visinu kamatne stope, osim onoga koji je ugovoren kao varijabilni dio kamatne stope, smatraju se sadržanima isključivo u okviru fiksnog (nepromjenjivog) dijela kamatne stope, tako da su promjene bilo kojega od tih uvjeta bez utjecaja na promjenu kamatne stope.

U prethodno istaknutom primjeru, kada je parametar šestomjesečni *EURIBOR*, samo promjena šestomjesečnog *EURIBOR*-a može imati utjecaja na promjenu kamatne stope na kredit, dok promjene bilo kojeg drugog općeg uvjeta određivanja kamatne stope, na više ili na niže (primjerice, ali ne isključivo, promjena kreditnog rizika Republike Hrvatske ili visine regulatornog troška), neće imati utjecaja na visinu kamatne stope¹¹.

Na visinu promjene kamatnih stopa neovisno od zakonske problematike, tehnički mogu utjecati promjene referentnih kamatnih stopa, stope prosječnog troška financiranja bankovnog sektora te drugi parametri i referentne stope odnosno stope prosječnog troška financiranja bankovnog sektora. Važno je istaknuti da navedeni parametri, odnosno promjenjivi elementi na osnovi kojih se izračunava promjenjiva kamatna stopa, moraju biti oni čija promjena ne može ovisiti o volji jedne ugovorne strane, te da se oni moraju nedvojbeno ugovoriti u samome ugovoru o kreditu.

Potrošači, korisnici kredita kreditnih institucija ugovaranjem promjenjive kamatne stope moraju biti svjesni da prihvaćaju i rizik promjene promjenjive kamatne stope uslijed promjene ugovorenih parametara (tržišnih indeksa) o kojima ovisi kretanje kamatne stope tijekom trajanja ugovornog odnosa. Od rizika rasta kamatnih stopa može se zaštititi na više načina; od sofisticiranijih koji zahtijevaju izmjene zakonskih propisa u RH ili razvijeno tržište financijskih derivata, do najjednostavnijih rješenja u obliku fiksne kamate na kredite. Međutim, svaka zaštita od rizika implicira i višu cijenu. Na primjer, fiksna kamatna stopa kod stambenih kredita od 100.000 *EUR*-a u pravilu poskupljuje mjesečnu ratu za 15, 20 ili 25 *EUR*-a, ovisno o roku otplate kredita.

2.2. Referentne vrijednosti i visina kamatnih stopa

Uzroci promjena kamatnih stopa vidljiviji su na razvijenim financijskim tržištima gdje je njihova promjena vezana uz referentnu kamatnu stopu, pa je korisnicima jasno zbog čega se ona mijenja. Referentne vrijednosti izravno utječu na vrijednost financijskih instrumenata i

¹¹ Kamatne stope izražavaju se u određenom broju postotnih poena na godišnjoj razini, s time da se odnosna brojčana oznaka zaokružuje na dva decimalna mjesta u skladu s matematičkim pravilima o zaokruživanju.

drugih ugovora koji se temelje na njima. Referentne se vrijednosti često koriste u potrošačkim ugovorima bez dostatne ili primjerene procjene njihove prikladnosti za tu svrhu. Čak i referentne vrijednosti kojima se, u okviru njihove namjene, primjereno mjeri ekonomska stvarnost mogu biti štetne ako se primjenjuju u neke druge svrhe. Taj problem proizlazi iz toga što ih subjekti koji sklapaju ugovore utemeljene na njima ne razumiju dovoljno, a to se osobito odnosi na ulagatelje i potrošače u maloprodajnom bankarskom sektoru¹².

Na primjer, banka ponudi potrošaču kredit s valutnom klauzulom u Eurima uz kamatnu stopu *EURIBOR* + 2 bps¹³, što znači da bi dužnik platio kamate 2 postotna poena više nego po trenutnoj referentnoj kamatnoj stopi. Stoga i trošak kredita raste ako referentna kamatna stopa raste, a trošak kredita se smanjuje ako referentna kamatna stopa pada. U ovom slučaju referentna kamatna stopa može biti pouzdan, neovisan i relativno jednostavan referentni pokazatelj za sve uključene strane. Ovakav način kotiranja kamatne stope trebao bi biti koristan za obje strane. Banka se štiti od kamatnoga rizika, potencijalnog gubitka kojemu bi bila izložena u slučaju rasta kamatnih stopa na tržištu u budućnosti ako bi kamatnu stopu u ugovoru odredila fiksno. Također banke mogu transparentno i uz primjenu odgovarajućih analiza „graditi“ finalnu kamatnu stopu za krajnjeg dužnika. Na ulazni trošak (u ovom slučaju *EURIBOR*) banka može nadograđivati operativne troškove, naknadu za rizik i očekivani povrat na angažirani kapital¹⁴.

Referentne kamatne stope predstavljaju jedinstvene, javno objavljene kamatne stope za pojedine valute i rokove, utvrđene na međunarodnom ili hrvatskom (međubankovnom) tržištu novca: *EURIBOR*¹⁵, *EONIA*,¹⁶ *CHF LIBOR* i *USD LIBOR*¹⁷. Detaljnije informacije o referentnim kamatnim stopama mogu se naći na www.euribor.org, www.bba.org.uk i www.trzistenovca.hr. Banke mogu primjenjivati navedene referentne kamatne stope, ovisno o valuti kredita, pri čemu se krediti ugovoreni uz valutnu klauzulu određenu u nekoj stranoj valuti ravnaju prema onoj referentnoj kamatnoj stopi koja se primjenjuje na kredite odobrene u toj stranoj valuti.

Kreditne institucije kao parametar (varijabilni dio kamatne stope) mogu ugovarati, te primjenjivati, i stopu prinosa na Trezorske zapise Ministarstva financija RH za određeno razdoblje. Trezorski zapisi Ministarstva financija jesu kratkoročni vrijednosni papiri koji se kupuju uz diskont na aukcijama Ministarstva financija. Izdaju se s rokovima dospijeca od 90, 182 i 364 dana.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52013SC0337> (16.09.2020.).

¹³ Napomena: *Bps*, eng. *basis points* su bazni poeni odnosno jedinice mjere kojom se iskazuju mali pomatci kamatne stope, deviznih tečajeva ili prinosa na obveznice. Jedan bazni poen je jedna stotinka jednog postotnog poena., npr 200 *bps* je 2 posto. Tako razlika između prinosa na obveznice od 4,40 posto i prinosa od 4,85 posto iznosi 45 baznih poena.

¹⁴ HUB Analize, Zašto kamate rastu: Što pokazuje indeks troškova sredstava (TOS)?, 2008., broj 10, str. 2., <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%2010.pdf>, (15.09.2020.), HUB Pregled 4/2017, Prosinac 2017., str. 15.- 21., http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_4_2017.pdf, (15.09.2020).

¹⁵ *EURIBOR* (eng. *Euro Interbank Offered Rate*) je referentna kamatna stopa za *EUR*, koja predstavlja prosječnu međubankovnu ponudbenu kamatnu stopu koja se obračunava na međusobne kredite banaka koje posluju u Eurozoni na rokove od 1 tjedna do 1 godine. *EURIBOR* se smatra jednim od najvažnijih referentnih pokazatelja kretanja kamatnih stopa na Europskom novčanom tržištu, te se stoga koristi kao temelj u određivanju različitih vrsta financijskih proizvoda.

¹⁶ *EONIA* je trenutna prekonona referentna kamatna stopa za euro. *EONIA*-u izračunava ESB u ime Europskog instituta za tržišta novca (EMMI) koji je neprofitna organizacija sa sjedištem u Bruxellesu. Obično se izračunava kao ponderirani prosjek kamatnih stopa na prekononačne neosigurane međubankovne kredite.

¹⁷ *LIBOR* (eng. *London Interbank Offered Rate*) predstavlja prosječnu kamatnu stopu na međubankarski depozit u nekoj valuti. *LIBOR* se računa prema metodologiji Britanske udruge banaka za različita dospijeca i različite valute kojima se trguje na londonskom tržištu novca.

2.2.1. €STR - euro kratkoročna stopa - nova referentna kamatna stopa

Referentne kamatne stope korisne su sve dok mogu osigurati nepristranu i nespornu vrijednost ugovora o potrošačkom kreditiranju. S obzirom na gospodarsku važnost referentnih kamatnih stopa, ključno je osigurati njihovu pouzdanost jasnim upravljačkim strukturama i transparentnim metodologijama. Imajući to na umu, trenutno se provodi temeljita reforma europskih referentnih kamatnih stopa. Proces reforme prvenstveno je potaknut novom uredbom EU-a o referentnim vrijednostima¹⁸, koja je objavljena 2016., a stupila je na snagu u siječnju 2018. godine.

Europska središnja banka (ESB) odlučila je 2017. godine razviti eursku kratkoročnu kamatnu stopu (€STR – eng. *euro short-term rate*), novu referentnu kamatnu stopu koja je dostupna od 2. listopada 2019., u svrhu djelovanja kao zaštitni mehanizam ako privatni sektor ne uspije održati svoju prekonocnu referentnu kamatnu stopu EONIA-u.

U 2018. godini radna skupina privatnog sektora za nerizične eurske kamatne stope preporučila je zamjenu EONIA-e stopom €STR, uzimajući u obzir povratne informacije s tržišta. Ta radna skupina sada pomaže tržištu u prelasku na referentnu stopu €STR. ESB osigurava tajništvo za radnu skupinu i sudjeluje u njoj kao promatrač, zajedno s drugim institucijama osnivačima, Europskim nadzornim tijelom za vrijednosne papire i tržišta kapitala (ESMA), Europskom komisijom i belgijskim tijelom za financijske usluge i tržišta (FSMA).

Eurska kratkoročnu kamatnu stopu (€STR) odražava veleprodajne troškove eurskoga neosiguranog prekonocnog pozajmljivanja banaka iz europodručja, odnosno pokazuje koliko pojedina banka mora platiti kada se zadužuje prekonocno kod različitih financijskih drugih ugovornih strana, a da pri tome ne mora ponuditi kolateral (što se ponekad naziva "neosiguranim" zaduživanjem). Te druge ugovorne strane mogu biti banke, novčani fondovi, investicijski ili mirovinski fondovi i drugi sudionici na financijskom tržištu, uključujući središnje banke.

Iako još nije definiran rok u kojem će europske, pa tako i hrvatske banke, morati ukloniti EURIBOR i ostale stare referentne stope iz novih kreditnih ugovora, predmnijeva se da će do te promjene doći relativno brzo, nakon što se 1. listopada 2019. počeo primjenjivati €STR. Eurska kratkoročna kamatna stopa odražava veleprodajne troškove eurskog neosiguranog prekonocnog pozajmljivanja banaka koje se nalaze u europodručju. Eurska kratkoročna kamatna stopa objavljuje se svakog radnog dana sustava TARGET2 na temelju transakcija provedenih i namirenih prethodnog radnog dana sustava TARGET2 (izvještajni datum „T“) s datumom dospijeća od T+1 i za koje se smatra da se izvršavaju prema tržišnim uvjetima i stoga odražava tržišne kamatne stope na nepristrani način.

Kako ističe Europska središnja banka u smjernicama od 10. srpnja 2019.¹⁹ nepostojanje čvrstih i pouzdanih referentnih vrijednosti može pokrenuti poremećaje financijskog tržišta s mogućim značajnim negativnim utjecajem na prijenos odluka ESB-a o monetarnoj politici i na mogućnost Eurosustava da doprinosi nesmetanom vođenju politika od strane nadležnih tijela koje se odnose na stabilnost financijskog sustava, zadaća koje su dodijeljene Eurosustavu u skladu s člankom 127. stavkom 2. i 5. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj> (16.09.2020.)

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019O0019&from=EN> (16.09.2020.)

Jedna od prekonocnih referentnih vrijednosti u općoj uporabi u Europskoj uniji, prosječna eurska prekonocna kamatna stopa na europskom međubankovnom tržištu (EONIA), možda neće biti prepoznata kao usklađena sa zahtjevima uvedenim Uredbom (EU) 2016/1011 Europskog parlamenta i Vijeća (1). Uslijed toga, postoji rizik da uporaba ove referentne vrijednosti u novim financijskim instrumentima ili ugovorima možda neće biti dozvoljena u budućnosti.²⁰ Kako bi Eurosustav mogao ispunjavati navedene zadaće, važno je da Eurosustav osigura eursku kratkoročnu kamatnu stopu (€STR) za europodručje, koja može upotpuniti postojeće referentne vrijednosti i služiti kao zaštitna referentna kamatna stopa u slučaju ukidanja EONIA-e.

2.2.2. Zamjena ZIBOR-a drugim referentnim stopama

ZIBOR (eng. *Zagreb Interbank Offered Rates*) indeksi koji služe kao referentne vrijednosti na hrvatskom tržištu ne može se koristiti nakon 1. siječnja 2020. ZIBOR, naime, neće biti usklađivan s Uredbom (EU) br. 2016/1011 (*EU Benchmarks Regulation - BMR*)²¹ koja u cilju pravilnijeg funkcioniranja unutarnjeg tržišta, osobito financijskih, kao i veće transparentnosti te radi zaštite potrošača i ulagača, do početka 2020. godine traži prilagodbu svih referentnih kamatnih stopa ili vrijednosti u Europskoj uniji novim zahtjevima u pogledu administriranja i autorizacije. Odlučile su to banke koje sudjeluju u izračunu ZIBOR-a, obrazloživši odluku skorim uvođenjem eura, te visokim financijskim i drugim zahtjevima za održavanje ZIBOR-a u skladu s novom regulativom. O tome je Hrvatska udruga banaka obavijestila Hrvatsku narodnu banku, instituciju nadležnu za nadzor nad referentnim kamatnim stopama i davanje odobrenja administratorima u Hrvatskoj.²²

Kada je riječ o ugovorima s potrošačima, s obzirom na to kako Uredba (EU) br. 2016/1011 (*EU Benchmarks Regulation - BMR*) naglasak stavlja upravo na tu grupu klijenata, kako ne bi ovom zamjenom bili dovedeni u nepovoljniji položaj, od banaka se zahtijeva sljedeće:²³

- da se potrošaču omogući refinanciranje kredita i prijevremeni raskid ugovora o depozitu bez naknade;
- da mu se dostave najmanje dvije alternativne ponude ;
- ako ponude podrazumijevaju nove (zamjenske) parametre promjenjivosti, da se potrošaču dostavi povijesni pregled kretanja ponuđenih alternativnih parametara promjenjivosti kamatne stope, i to najmanje za razdoblje unatrag pet godina i jasno istaknu rizici koji proizlaze za potrošača kod izbora bilo kojeg od ponuđenih novih parametara promjenjivosti kamatne stope;
- kod ugovora o kreditu, potrošaču valja dostaviti i simulaciju otplatnog plana za preostalo razdoblje trajanja ugovora o kreditu i to za konkretne ponude kreditne institucije, a iz koje se može jasno prepoznati utjecaj na mjesečni iznos rate/anuiteta za potrošača;

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019O0019&from=EN> (16.09.2020.)

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R1011> (16.09.2020.)

²² <https://www.hub.hr/hr/zibor-mora-biti-zamijenjen-drugim-stopama> (15.09.2020.)

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R1011>

- neovisno o izdvojenim konkretnim ponudama, potrošaču treba ukazati na mogućnost refinanciranja kredita i prijevremenog raskida ugovora o depozitu bez naknade, a kod depozita priznavanje ugovorene kamate do trenutka prijevremenog raskida ugovora;
- da se potrošač obavijesti o roku do kojeg može sklopiti dodatak ugovoru, kao i o tome gdje i kada može pristupiti sklapanju dodatka ugovoru, te da mu se jasno ukaže na posljedice u slučaju da se ne odazove pozivu kreditne institucije na reguliranje (aneksiranje) ugovora.

3. Prosječni trošak financiranja bankovnog sektora u Republici Hrvatskoj

Ima li se u vidu složena struktura izvora sredstava/pasive banaka, te svi dodatni elementi koji utječu na formiranje kamatnih stopa, nameću se dva ključna pitanja: Je li moguće pronaći reprezentativne parametre za sve komponente pasive poslovnih banaka u Hrvatskoj i ostale elemente koji utječu na formiranje kamatnih stopa? Postoji li neka tržišna kamatna stopa ili parametar koji bi zbog povezanosti ili utjecaja na kretanje drugih kamatnih stopa dobro reprezentirali tržišne cijene najvažnijih komponenti bankovne pasive odnosno varijabilni dio kamate sukladno zahtjevima ZKP-a i ZSKP-a²⁴?

S obzirom na to da u Hrvatskoj zbog visoke "eurizacije" i nerazvijenosti financijskog sustava zapravo ne postoji "prava" referentna kamatna stopa koja bi u skladu s novim propisom mogla biti primjenjivana jednako kao i do sada poznate međunarodne referentne stope (*EURIBOR*, *LIBOR*), Hrvatska udruga banaka definirala je 2012. godine, koristeći isključivo javno objavljene podatke Hrvatske narodne banke, Nacionalnu referentnu stopu prosječnog troška financiranja hrvatskog bankovnog sektora za pojedine valute.

NRS je implicitna kamatna stopa koju na temelju članka 306. stavka 3. Zakona o kreditnim institucijama (NN, 159/2013., 19/2015., 102/2015., 15/2018., 70/2019. i 47/2020.) izračunava i na svojim internetskim stranicama objavljuje Hrvatska narodna banka (HNB), te koja služi kao indeks za određivanje promjenjivog dijela promjenjive kamatne stope na potrošački kredit, u skladu s člankom 11.a stavkom 2. Zakona o potrošačkom kreditiranju i člankom 24. stavkom 2. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju.²⁵

Zaključno s izvještajnim datumom 31. prosinca 2019. NRS je izračunavala i objavljivala Hrvatska udruga banaka na osnovi statističkih podataka koje je objavljivao HNB u datoteci Tablica SP5 Troškovi financiranja banaka. Od izvještajnog datuma 31. ožujka 2020. podatke o NRS-u izračunava i objavljuje HNB na svojoj internetskoj stranici u datoteci Nacionalna referentna stopa (NRS).

Istekom razdoblja predviđenog u prijelaznim odredbama Uredbe (EU) br. 2016/1011, preduvjet za daljnje korištenje NRS-a od 1. siječnja 2020. jest njegovo usklađivanje s navedenom Uredbom. Spomenutom se Uredbom propisuje regulatorni okvir za izračun referentnih vrijednosti koje se koriste na financijskim tržištima kako bi se osigurala njihova ispravnost i točnost. Zbog važnosti NRS-a za domaće financijsko tržište, te radi osiguranja kontinuiteta i neovisnosti njegova izračuna i objave, a u svjetlu činjenice da Hrvatska udruga banaka u

²⁴ HUB Analize, Zašto kamate rastu: Što pokazuje indeks troškova sredstava (TOS)?, 2008., broj 10, str. 8., <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%2010.pdf>, (15.09.2020).

²⁵ <https://www.hnb.hr/nrs/kako-hnb-izracunava-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.)

ovom trenutku ne ispunjava kriterije kojima moraju udovoljavati administratori referentnih vrijednosti, HUB je objavio zadnji izračun NRS-a koji se odnositi na četvrto tromjesečje 2019., u skladu s kalendarom objave, u veljači 2020. godine. NRS za prvo tromjesečje 2020. izračunao je i objavio HNB, a to će činiti i nadalje.

Izračunate stope HNB prvi put su objavljene u svibnju 2020. u skladu s utvrđenim kalendarom objave sukladno članku 78. Zakona o kreditnim institucijama.²⁶ Također je na svojim mrežnim stranicama objavljena i metodologija za izračun NRS-a. Nova uloga HNB-a u izračunu NRS-a i korištenje podataka koje banke i štedne banke dostavljaju HNB-u u sklopu redovnog izvješćivanja podrobnije su razrađeni Zakonom o kreditnim institucijama.

4. Metodologija izračuna NRS-a

Za potrebe izračuna NRS-a populaciju izvještajnih jedinica čine banke i štedne banke (nadalje: banke). Stambene štedionice i podružnice kreditnih institucija iz država članica Europske unije ne uključuju se u izračun troškova financiranja kreditnih institucija za potrebe izračuna NRS-a. U izračun mjesečnih agregata glavnih izvora sredstava i tromjesečnih agregata kamatnih troškova za glavne izvore sredstava ulaze samo podaci onih banaka koje su poslovale u cijelom tom tromjesečju, tj. u izračun ne ulaze podaci onih banaka koje su prestale ili počele poslovati tijekom tog tromjesečja (zbog stečaja, likvidacije, spajanja, pripajanja i sl.).

HNB najprije za svako tromjesečje izračunava pokazatelje kamatnih troškova hrvatskoga bankovnog sektora za glavne izvore sredstava u tijeku prethodnog tromjesečja kao i pokazatelje stanja tih izvora sredstava na kraju svakog mjeseca tromjesečja na koje se navedeni kamatni troškovi odnose. Pokazatelji se izračunavaju za tri obuhvata (Fizičke osobe, Fizičke osobe i nefinancijski sektori, Sve pravne i fizičke osobe) i četiri valute (HRK, EUR, CHF, USD). Pritom se pokazatelji za određenu stranu valutu odnose i na kunske izvore sredstava banaka ugovorene s valutnom klauzulom u toj valuti, a pokazatelji za HRK samo na kunske izvore sredstava ugovorene bez valutne klauzule.

NRS se računa prema sljedećoj generičkoj formuli:²⁷

$$NRS(N, O, V) = \frac{Ukupni\ troškovi(N, O, V)}{Prosjek(N, O, V)} \times \frac{365\ ili\ 366}{Broj\ dana(N)}$$

gdje su:

N – broj mjeseci za koje se NRS računa (3, 6 ili 12),

O – obuhvat izvora sredstava i troškova (1, 2 ili 3),

V – valuta izvora sredstava i troškova (HRK, EUR, USD ili CHF),

Prosjek stanja izvora sredstava – obična aritmetička sredina odgovarajućih podataka (posljednjih N mjeseci),

Ukupni troškovi – obični zbroj odgovarajućih podataka (posljednjih N/3 tromjesečja),

²⁶ Zakon o kreditnim institucijama ("Narodne novine", br. 159/2013., 19/2015., 102/2015. 15/2018., 70/2019. i 47/2020.)

²⁷ https://www.hnb.hr/documents/20182/3308346/NRS_metodologija_izracuna.pdf/ca866e02-a46b-aa55-495e-3e6db9e19ae5?t=1590740099959 (Objavljeno: 29.5.2020.)

Broj dana (N) – stvarni broj dana u posljednjih N mjeseci.

HNB objavljuje novoizračunati NRS tromjesečno na internetskoj stranici u rubrici Nacionalna referentna stopa, a cijelu povijest objavljenih podataka objavljuje u datoteci Nacionalna referentna stopa (NRS). Termini objava mogu se pronaći u HNB-ovu Kalendaru objava.²⁸

Hrvatska narodna banka (HNB) po drugi je put objavila nacionalnu referentnu stopu (NRS), a usporedba tih podataka s podacima za prvo tromjesečje 2020. pokazuje da se nastao trend pada NRS-a koji traje neprekidno od početka 2013. Od 24 indeksa NRS-a koje HNB izračunava, u drugom tromjesečju 2020. svi ti indeksi pokazuju iste ili niže vrijednosti nego u prethodnom tromjesečju. Pritom su se najviše smanjili indeksi vezani uz USD, za 0,06 do 0,12 postotnih bodova, a najmanje oni vezani uz CHF koji su uglavnom ostali nepromijenjeni. Dva najzastupljenija indeksa u ugovorima o potrošačkim kreditima, 6M NRS1 EUR i 6M NRS1 HRK, smanjila su se za 0,03 postotna boda, slično kao i u prethodnom tromjesečju.

5. Prednosti i nedostaci parametara za korekciju promjenjivih kamatnih stopa

Parametri koji su definirani kao međunarodno korištene referentne kamatne stope (*EURIBOR* i *LIBOR*) formiraju se na međunarodnom tržištu kapitala i izravnije su podložni svim pozitivnim i negativnim kretanjima na svjetskom financijskom tržištu, za koje su hrvatske gospodarske prilike relativno zanemarive, tako da kretanja navedenih parametara ne moraju korespondirati istodobnim gospodarskim i financijskim kretanjima na hrvatskom financijskom tržištu.²⁹

Poslovne banke u Hrvatskoj uobičajeno vežu kredite uz *LIBOR*, posebno u korporativnim kreditima, unatoč javnom protivljenju HNB-a zato što ne odražava uvjete na domaćem financijskom tržištu i unosi element nepotrebne nesigurnosti u određivanje rate kredita³⁰. Uz *LIBOR*, druga osnova za izračun promjenjivog dijela u kamatnoj stopi bankarskih kredita jest *EURIBOR*. *EURIBOR* predstavlja referentnu kamatnu stopu na europskom međubankarskom tržištu, a u Hrvatskoj se neke banke najčešće koriste šestomjesečnim *EURIBOR*-om kao referentnom kamatnom stopom. Problem je u primjeni ovog parametara što je *EURIBOR* sada na povijesno niskim razinama i predstavlja potencijalno otvorenu mogućnost znatnog rasta promjenjivih kamatnih stopa. Situacija s konverzijom kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima u 2016. godini zorno je ukazala na to koliko treba na vrijeme razmišljati o mogućim rizicima i zaštiti u budućnosti³¹.

²⁸ <https://www.hnb.hr/nrs/gdje-se-objavljuje-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.)

²⁹ Preneseno prema: HUB Pregled 4/2016, Pad omjera loših kredita i pad kamatnih stopa, str. 17., <http://www.hub.hr/hr/pregledi-i-izgledi>, (16.09.2020.).

³⁰ <http://www.hnb.hr/priopc/2015/hrv/hp21012015.pdf>, str. 9., (15.09.2020.).

³¹ Poseban problem je što je u praksi obračun kamata u pojedinim poslovnim bankama primjenom Zakona o potrošačkom kreditiranju te raščlambom na fiksnu i varijabilnu kamatnu stopu operacionaliziran tako da se od postojeće kamatne stope oduzela varijabilna (koja je u slučaju *LIBOR*-a ili *EURIBOR*-a na povijesno najnižoj razini!) rezultirao iznimno visokom fiksnom stopom.. Implicita fiksna kamatna stopa je "usidrena"na visokim razinama i postupnim rastom varijabilnog dijela kamatne stope /primjerice *EURIBOR*-a/ na neke uobičajene razine od oko 3%, doći će do znatnog povećanja kamatnih stopa i kreditnih anuiteta za fizičke osobe korisnike kredita u poslovnim bankama. Iako banke mogu smanjiti fiksni dio kamate, zakonski propisi ne dozvoljavaju da se jednom smanjen ponovno podiže, pa je teško očekivati da bi kreditori sami smanjili izvor prihoda okrene li se tržište u suprotnom smjeru.

S druge strane, parametri koji su definirani kao NRS-e, načelno su prilagođeniji hrvatskim gospodarskim i financijskim prilikama, odnosno stanju na hrvatskom financijskom tržištu, te su manje ovisni o kretanjima na svjetskim tržištima, iako je Hrvatska uključena u svjetska gospodarska kretanja, te stoga podložna potencijalno pozitivnim i negativnim utjecajima tih kretanja. Pri tome, NRS3 se formira na osnovi podataka HNB-e o ukupnim troškovima financiranja hrvatskog bankovnog sektora, te ona uključuje i troškove inozemnog financiranja svih hrvatskih banaka, pa je stoga relativno podložnija međunarodnim gospodarskim kretanjima od NRS-e1 i NRS-e2. Unatoč navedenom, nedostatak ovog parametra jest da NRS nije prava referentna stopa, već samo stopa kojom se iskazuje prosječni trošak financiranja banaka.

Nadalje, ZPK nije u cijelosti regulirao princip promjene kamatne stope u smislu potpune zaštite interesa potrošača jer se ne definira na nedvosmislen način skup parametara koji mogu utjecati na promjenu kamatne stope. ZPK samo navodi koji to parametri mogu biti, što je nepotpuna i nejasna definicija parametara, koja u praksi otvara prostor za možebitne manipulacije, namještanje NRS-a, mogućnost prebacivanja iz jedne valute u drugu i utjecaja na referentnu stopu, ili ugrađivanja u štednju derivate kojim banke mogu povećavati svoje troškove i time povećati NRS.

Drugo, odredbe ZPK-u ne definiraju formiranje kamatne stope tako da se sastoji od jednog varijabilnog parametra i fiksne marže, što je "čistija" opcija kojom bi se princip formiranja kamatne stope učinio doista preglednim, a rizik pravednije podijelio između vjerovnika i dužnika. Ako postoji jedan varijabilni parametar (primjerice *EURIBOR* ili *€STR*), onda ostali parametri poput porasta premije zbog promjena kreditnog rizika Republike Hrvatske trebaju biti sastavnim dijelom fiksne bankarske marže, tako da se njihovo kretanje odražava kao veća ili manja dobit banaka, čime bi se bankama onemogućilo da više različitih rizika prebace na teret potrošača i zarađuju na promijenjenim kamatama jednako, bez obzira na okolnosti.

Usporedba navedenih karakteristika referentnih kamatnih stopa (tablica 1) koje se primjenjuju u Hrvatskoj prikazuje način na koji se promjena kamatnih stopa iz okružja prenosi na konkretni kredit ovisi o referentnoj stopi koja se na njega primjenjuje. Tako postoje značajne razlike u dinamici dviju najčešće korištenih referentnih kamatnih stopa – nacionalne referentne stope (NRS) i *EURIBOR*-a.

Materijalizacija mogućeg kamatnog rizika značajno ovisi o tipu varijabilnog parametra uz koji je vezana dinamika kamatne stope. Tako bi se izmjene međunarodne referentne kamatne stope, *EURIBOR*-a ili *€STR*, relativno brzo mogle prelići u rast aktivnih kamatnih stopa i stoga veće iznose otplata klijenata³².

S druge strane, kako je NRS implicitna pasivna kamatna stopa, odnosno vagani prosječni trošak financiranja banaka i formira se na domaćem tržištu primarno pod utjecajem troška financiranja nekoliko najvećih banaka, može se očekivati da bi ona vjerojatno sporije reagirala.

S obzirom na način njegova izračuna (npr. njegova razina od svibnja do kolovoza izračunava se na temelju podataka o trošku obveza banaka prosječno dva tromjesečja ranije – od siječnja do ožujka), ovaj promjenjivi parametar reagira s pomakom. K tome, jednom i kada počne reagirati, ta je reakcija u početku slabijeg intenziteta budući da kretanja iz jednog

³² https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/makroprudencijalna-dijagnostika/html/-/journal_content/56/20182/1816628 (15.09.2020.).

Tablica 1. Usporedba karakteristika referentnih kamatnih stopa

	EURIBOR ili €STR	NRS (Nacionalna referentna stopa)	Kamatna stopa na trezorske zapise
Brzina promjene	Brza	Spora	Brza
Ovisnost o kretanjima na međunarodnom tržištu	Izravna veza	Neizravna veza	Neizravna veza
Ovisnost o kretanjima na domaćem tržištu	Ne	Izravna veza	Izravna veza
Mogućnost zaštite instrumentima osiguranja	Postoji razvijeno tržište	Ne postoji	Ne postoji

Izvor: HNB; preneseno prema <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).

mjeseca imaju malen utjecaj na ukupne implicitne troškove. NRS zbog svoje metodologije izračuna iz povijesnih podataka relativno sporije reagira na promjene ovih pokazatelja koji su po svojoj prirodi ipak nešto kolebljiviji.

Dodatno, kako se NRS računa iz prosječnog troška sredstava banaka, a banke se u Hrvatskoj većinom financiraju iz depozita koji čine više od 80% obveza banaka, kretanje procijenjenoga agregatnog NRS-a usklađeno je s kretanjem implicitne nominalne kamatne stope na depozite³³.

S druge strane, porast *EURIBOR*-a u znatno bi se kraćem roku prenio na opći porast kamatnih stopa. Budući da se njegova vrijednost mijenja svakodnevno, njegovo bi prelijevanje u kamatne stope koje se primjenjuju na kredite kasnilo samo zbog proteka vremena potrebnog za promjenu kamatnih stopa. Nadalje za razliku od *EURIBOR*-a, koji nije osjetljiv na premiju rizika zemlje, na NRS bi se u kratkom roku jače odrazio bolji ili lošiji međunarodni kreditni rejting Hrvatske.

6. Mogućnost izbora potrošača i zaštita od rizika kod ugovaranja kredita uz promjenjivu kamatnu stopu

Svaki od promjenjivih elemenata / parametara koji utječu na formiranje kamatnih stopa može se kretati i na niže i na više tijekom razdoblja otplate kredita, uvažavajući načelo proporcionalnosti koje treba osigurati jednako tretiranje aprecijacije kao i deprecijacije, i to ne samo u kreditnom poslovanju, već i u odnosima iz pasivnih bankarskih poslova. Primjerice, ugovori li potrošač kredit čiji dio je NRS, na sebe preuzima rizik promjene kamatne stope sukladno kretanjima cijene izvora novca na domaćem tržištu. Svakako prije ugovaranja takvog kredita nužno je proučiti njezino kretanje posljednjih godina jer kretanje NRS-a utječe na visinu plaćenih anuiteta.

Kako je Hrvatska narodna banka (HNB) po drugi put objavila nacionalnu referentnu stopu (NRS), a usporedba tih podataka s podacima za prvo tromjesečje 2020. pokazuje da se

³³ Vidjeti: <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).

nastavio trend pada NRS-a koji traje neprekidno od početka 2013. Od 24 indeksa NRS-a koje HNB izračunava, u drugom tromjesečju 2020. svi ti indeksi pokazuju iste ili niže vrijednosti nego u prethodnom tromjesečju. Pritom su se najviše smanjili indeksi vezani uz USD, za 0,06 do 0,12 postotnih bodova, a najmanje oni vezani uz CHF koji su uglavnom ostali nepromijenjeni. Dva najzastupljenija indeksa u ugovorima o potrošačkim kreditima, 6M NRS1 EUR i 6M NRS1 HRK, smanjila su se za 0,03 postotna boda, slično kao i u prethodnom tromjesečju.

Ovaj trenutno povoljan trend za potrošače ne jamči da će se on trajno nastaviti i u budućnosti, jer naravno ovisi o kretanju na tržištu. NRS je ipak stopa koja predstavlja prosječne troškove izvora sredstava hrvatskog bankovnog sektora. Stopa se izračunava s obzirom na tri čimbenika - proteklo razdoblje (tri, šest ili 12 mjeseci), obuhvat sredstava (1-depoziti fizičkih osoba, 2-depoziti fizičkih i pravnih osoba ili 3-svi izvori sredstava banaka), te naposljetku valutu (kuna, euro, švicarski franak ili američki dolar).

Premda su potrošački krediti građanima uz promjenjivu kamatnu stopu najviše vezani uz NRS, jer se tu otprilike radi o dvije trećine svih kredita (67 posto krajem 2019.), postoje i druge mogućnosti ugovaranja promjenjive kamatne stope³⁴.

Naime, uz NRS, Zakon o potrošačkom kreditiranju građanima omogućuje ugovaranje promjenjive kamatne stope koja se veže uz kretanje EURIBOR (referentna kamatna stopa koja se definira na europskom međubankarskom tržištu), a može se vezati i uz prinos na trezorske zapise Ministarstva financija. Ipak, kod potrošačkih kredita promjenjivi dio kamatne stope je najviše vezan uz NRS. Udio kredita odobrenih uz NRS u ukupnim kreditima s promjenjivom kamatnom stopom u rujnu 2019. iznosio je 29% (odnosno 46 mlrd. kuna odobrenih kredita kreditnih institucija uz promjenjivu kamatnu stopu).³⁵

Nemoguće je točno prognozirati kretanje NRS-a u budućnosti, no u sljedećim tromjesečjima i dalje postoji prostor za pad, jer je NRS najviše povezan s kretanjem kamatnih stopa koje hrvatske banke plaćaju na depozite fizičkih i pravnih osoba, a ne direktno s inozemnim referentnim stopama (npr. €STR – om).

Iz navedenog slijedi da je mogući rast referentnih kamatnih stopa važan izvor rizika za potrošače, te je potrebno u pregovore kreditnih institucija i potrošača vratiti, sad zanemareno, pitanje zaštite od kamatnog rizika. Mogućnosti i tržišna rješenja već postoje; od fiksiranja kamata, ograničenja njihovog maksimalnog raspona (engl. *cap* i *floor*) do aktivnog upravljanja fiksnog maržom. Ipak kod konačnog odabira vrste kredita valja uzeti u obzir i čimbenik cijene kredita odnosno usporedbu efektivne kamatne stope, onog uz fiksnu kamatnu stopu i kredita uz promjenjivu kamatnu stopu.

³⁴ <https://www.hnb.hr/-/hrvatska-narodna-banka-preuzet-ce-izracun-i-objavu-nacionalne-referentne-stope-nrs-> Udio kredita odobrenih uz NRS u ukupnim kreditima s promjenjivom kamatnom stopom u rujnu 2019. iznosio je 29% (odnosno 46 mlrd. kuna odobrenih kredita kreditnih institucija uz promjenjivu kamatnu stopu).

³⁵ <https://www.hnb.hr/-/hrvatska-narodna-banka-preuzet-ce-izracun-i-objavu-nacionalne-referentne-stope-nrs->

7. Prekršajne sankcije

Zakonom o stambeno potrošačkom kreditiranju (ZSPK) propisane su prekršajne sankcije za vjerovnike kreditne institucije od 200.000,00 kn do 800.000,00 kn, vjerovnike kreditne unije od 10.000,00 kn do 500.000,00 kn i vjerovnike kreditne posrednike od 50.000,00 kn do 200.000,00 kn, te odgovorne osobe navedenih od 5.000,00 do 50.000,00 kn, ako vjerovnik ili kreditni posrednik:

- protivno čl.24. st.1. ZSPK ne definira parametar, kvalitativni i kvantitativno ne razradi uzročno- posljedične veze kretanja parametara ili ne odredi u kojim se razdobljima razmatra donošenje odluke o korekciji visine kamatne stope;
- protivno čl.24. st.2. ZSPK zajedno s parametrom, ne ugovori fiksni dio kamatne stope, ili ako fiksni dio kamatne stope raste tijekom otplate kredita;
- protivno čl.24. st.3. ZSPK poveća kamatnu stopu više od promjene parametara iz čl.24. st.1.;
- smanji kamatnu stopu manje od promjene parametara iz čl. 24. st. ZSPK izraženo u postotnim bodovima;
- protivno čl. 24. st.4. ZSPK nudi ugovaranje kamatne stope a nije jasno i nedvojbeno predočio potrošaču prije sklapanja ugovora o stambeno potrošačkom kreditu sve propisane elemente iz čl. 24. st.1 ZSPK ni upozorio potrošača na sve rizike, gdje primjenjivati te jasno i nedvojbeno ugovorio u samome ugovoru o kreditu promjenjive elemente na temelju kojih se izračunava promjenjiva kamatna stopa uključujući pogodnosti kojima se utječe na ukupne troškove kredita za potrošača iz čl. 17. st.2.ZSPK.

8. Zaključak

Potrošači imaju mogućnost izbora i nisu dužni ugovarati kredite uz promjenjivu kamatnu stopu, već se od tzv. kamatnog rizika mogu zaštititi ugovaranjem kredita uz fiksnu kamatnu stopu, što znači da se kod klijenata eliminira rizik promjene referentne kamatne stope.

Svaka eliminacija rizika u pravili znači i skuplji proizvod (kredit) za potrošača, zbog čega potrošači češće ugovaraju (financijske institucije u većini slučajeva i nude) kredite uz promjenjivu kamatnu stopu.

Potrošači, korisnici kredita kreditnih institucija ugovaranjem promjenjive kamatne stope moraju biti svjesni da prihvaćaju i rizik promjene promjenjive kamatne stope uslijed promjene ugovorenih parametara (tržišnih indeksa) o kojima ovisi kretanje kamatne stope tijekom trajanja ugovornog odnosa.

Člankom 24. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju za ovu vrstu kreditiranja potrošača precizira se da je kreditna institucija obvezna, ako ugovorom o stambenom potrošačkom kreditu ugovara primjenu promjenjive kamatne stope, napraviti sljedeće:

- definirati parametar koji prati u kontekstu donošenja odluke o korekciji promjenjive kamatne stope, a koji je jasan i poznat potrošačima;

- kvalitativno i kvantitativno razraditi uzročno-posljedične veze kretanja predmetnih parametra i utjecaja tih kretanja na visinu promjenjive kamatne stope i
- odrediti u kojim se razdobljima razmatra donošenje odluke o korekciji visine kamatne stope (koje je bazno razdoblje te koja su referentna razdoblja).

Za povredu gore navedenih odredbi ZSPK-om su propisane prekršajne sankcije za vjerovnike kreditne institucije od 200.000,00 kn do 800.000,00 kn, vjerovnike kreditne unije od 10.000,00 kn do 500.000,00 kn i vjerovnike kreditne posrednike od 50.000,00 kn do 200.000,00 kn, te odgovorne osobe navedenih od 5.000,00 do 50.000,00 kn.

LITERATURA

1. <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).
2. <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).
3. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52013SC0337> (16.09.2020.).
4. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj> (16.09.2020.).
5. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019O0019&from=EN> (16.09.2020.).
6. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R1011> (16.09.2020.).
7. <https://www.hub.hr/hr/zibor-mora-biti-zamijenjen-drugim-stopama> (15.09.2020.).
8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R1011>
9. <https://www.hnb.hr/nrs/kako-hnb-izracunava-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.).
10. https://www.hnb.hr/documents/20182/3308346/NRS_metodologija_izracuna.pdf/ca866e02-a46b-aa55-495e-3e6db9e19ae5?t=1590740099959 (Objavljeno: 29.5.2020.).
11. <https://www.hnb.hr/nrs/gdje-se-objavljuje-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.).
12. <http://www.hnb.hr/priopc/2015/hrv/hp21012015.pdf>, str. 9., (15.09.2020.).
13. https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/makroprudencijalna-dijagnostika/html/-/journal_content/56/20182/1816628 (15.09.2020.).
14. <https://www.hnb.hr/-/rizici-za-potrosaca-u-kreditnom-odnosu> (16.09.2020.).
15. <https://www.hnb.hr/-/hrvatska-narodna-banka-preuzet-ce-izracun-i-objavu-nacionalne-referentne-stope-nrs-> (16.09.2020.).
16. <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%2010.pdf>, (15.09.2020.).
17. <https://www.hnb.hr/nrs/kako-hnb-izracunava-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.).
18. https://www.hnb.hr/documents/20182/3308346/NRS_metodologija_izracuna.pdf/ca866e02-a46b-aa55-495e-3e6db9e19ae5?t=1590740099959 (Objavljeno: 29.5.2020.).
19. <https://www.hnb.hr/nrs/gdje-se-objavljuje-nrs> (Objavljeno: 29.5.2020.).
20. HUB Analize, Zašto kamate rastu: Što pokazuje indeks troškova sredstava (TOS)?, 2008., broj 10, str. 2., <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HUB%20Analiza%2010.pdf>, (15.09.2020.).
21. HUB Pregled 4/2017, Prosinac 2017., str. 15.- 21., http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_pregled_4_2017.pdf, (15.09.2020.).

22. HUB Pregled 4/2016, Pad omjera loših kredita i pad kamatnih stopa, str. 17., <http://www.hub.hr/hr/pregledi-i-izgledi>, (16.09.2020.).
23. Zakon o kreditnim institucijama, "Narodne novine", br. 159/2013., 19/2015., 102/2015. 15/2018., 70/2019. i 47/2020.)
24. Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju, Narodne novine br. 101/17
25. Zakon o potrošačkom kreditiranju, "Narodne novine" br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15, 52/16.

Summary

LEGAL FRAMEWORK OF CONTRACTING A VARIABLE INTEREST RATE IN CONSUMER LENDING

The reference interest rates used as contractual parameters on which the movement of the interest rate during the contractual credit-consumer relationship depends are useful as long as they can be considered reliable and impartial. One of the most important conditions is their transparent calculation and easy availability, and that they are public. If the consumer contract is based on a reliable reference interest rate, neither party can influence the agreed interest rate. This means that a reliable reference interest rate can ensure the impartial and undisputed value of contractual benefits. According to the Consumer Lending Act, credit institutions define a parameter that they monitor in the context of making a decision on its correction in the case of loans with a variable interest rate, and it must be clear and known to consumers. Credit institutions can choose one of the parameters prescribed by the Act - reference interest rates EURIBOR, LIBOR, NRS, yield on treasury bills of the Ministry of Finance and average interest rates on citizen deposits in a given currency. The National Reference Rate - NRS, is one of more significant reference interest rates in the Republic of Croatia calculated and published by the Croatian Banking Association (HUB, engl. CBA) as of the reporting date of 31 December 2019. As of 31 March 2020, NRS data are calculated and published by CBA on its website. Finally, the authors list the advantages and disadvantages of the parameters for the application of a variable interest rate, and point out the possibility of avoiding contracting a variable rate, but also the price of it.

Keywords: interest, loan, contract, variable interest rate, parameter.

